

29.4.2011

Sisäasiainministeriölle

Lausunto kansainvälistä suojelua hakevalle annettavasta oikeudellisesta neuvonnasta ja oikeusavusta

Yleistä

Ihmisoikeusliitto pitää tärkeänä säädellä nykyistä selkeämmin turvapaikanhakijoiden oikeudellisesta neuvonnasta ja oikeusavusta. Lailla on turvattava turvapaikanhakijoille asiantunteva oikeudellinen neuvonta ja oikeusapu niin, että turvapaikanhakijat eivät joudu oikeusturvansa osalta kärsimään haavoittuvasta asemastaan ja vieraasta oikeuskulttuuri- taustastaan.

Turvapaikkamenettelyyn liittyvät oikeudelliset kysymykset vaativat erityisosaamista. Oikeusavustajan on oltava hyvin perehtynyt sekä menettelyyn että oikeuskäytäntöön. Lisäksi hänellä tulee olla hyvät tiedot turvapaikanhakijan lähtömaan tilanteesta. Avustajan on kyettävä tunnistamaan turvapaikanhakijan mahdollisen traumatisoitumisen vaikutukset turvapaikkamenettelyssä.

Turvapaikanhakijoiden oikeudellista neuvontaa ja oikeusapua uudelleen järjestettäessä tulee erityisesti varmistaa se, että annettava neuvonta ja oikeusapu ovat asiantuntevaa ja että neuvontaa ja oikeusapua antavalla lakimiehellä on turvapaikkamenettelystä, pakolaisoikeudesta, pakolaisuudesta ja hakijan lähtömaasta riittävät tiedot ja taidot. Tulevan säätelyn on turvattava nämä vaatimukset. Uudistuksia tehtäessä tulee muistaa, että asiantunteva lakimies hoitaa asian tehokkaammin ja edullisemmin kuin harvoin turvapaikka-asioita hoitava juristi.

Oikeudellinen neuvonta

Ihmisoikeusliitto katsoo, että tarpeen pohtia mahdollisuutta eriyttää oikeudellinen neuvonta oikeusavusta. Oikeudellisen neuvonnan tarkoituksena on antaa hakijalle tietoa Suomen turvapaikkamenettelystä ja siitä, miten hänen asiassaan voidaan avustaa. Pelkästään yleinen ryhmälle annettava informaatio paikanpäällä tai dvd-elokuvan muodossa ei yksistään ole riittävää. Jokaisella turvapaikanhakijalla tulee olla oikeus yksilölliseen oikeudelliseen neuvontaan.

Ihmisoikeusliitto vaatii, että Pakolaisneuvonta ry:n rooli alkuvaiheen neuvonnassa vakiinutetaan. Pakolaisneuvonta on UNHCR:n yhteistyöjärjestö ja sillä on laajat yhteyden muihin eurooppalaisiin pakolaisjärjestöihin. Pakolaisneuvonnan asema ja yhteydet ovat seurausta sille viime vuosikymmeninä kertyneestä kokemuksesta oikeudellisen neuvonnan ja oikeusavun tarjoajana. Kokemuksen vuoksi Pakolaisneuvonnalle on kertynyt suomalaista oikeuskäytäntöä kattavasti ja niin, että työssä voidaan hyödyntää tietoa myös salaisesta oikeuskäytännöstä. Se on ainoa taho, joka voi taata koko maassa asiantuntevan avun ja neuvonnan niin, että kenenkään oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun ei vastaanottopaikan sijoittumisen vuoksi loukata.

Mikäli oikeudellisen neuvonnan tarjoaja päätetään kilpailuttamalla, on palveluntarjoajan erityisasiantuntemuksen ja kokemuksen oltava painavin kriteeri valintaa tehdessä. Lisäksi erityistä huomiota tulee kiinnittää palvelujen kattavaan saatavuuteen sekä sijaisjärjestelyjen toimivuuteen.

Oikeusapu

Ihmisoikeusliitto pitää kannatettavana sitä, että turvapaikanhakijoiden oikeusapu erotetaan hallinnollisesti vastaanottokeskustoiminnasta.

Turvapaikanhakijaa avustavan lakimiehen on hallittava oikeudenalan erityiskysymykset ja maatietous. Oikeusaputoimistot ovat yleisjuridiikkaan liittyviä palveluja tarjoavia toimistoja, joiden lakimiehet hoitavat pääasiassa muita kuin turvapaikka-asioita. Maatietouden kerääminen ei kuulu niiden toimenkuvaan. Avustajien asiantuntemus voidaan turvata vain turvautumalla turvapaikka-asioissa erityisasiantuntemusta hankkiviin tahoihin, joilla on pääsy kattavaan maatietouteen.

Mikäli turvapaikanhakijoiden oikeusapu siirretään oikeusaputoimistojen vastattavaksi, tulee oikeusaputoimistojen antaa avustajanmääräys sellaiselle pätevälle lakimiehelle, jolla on kokemusta ja pätevyyttä hoitaa turvapaikka-asioita. Oikeusaputoimistoja tulisi kehottaa keräämään luettelo turvapaikka-asioihin perehtyneistä toimistoista, joista Pakolaisneuvonta lienee tällä hetkellä tärkein ja ainoa valtakunnallisesti palveluja tarjoava taho.

Asiantunteva lakimies toimii tehokkaasti ja sitä kautta edullisesti. Toisaalta maatietouden hankkiminen ainakin muiden kuin Pakolaisneuvonnan lakimiesten osalta voi viedä huomattavasti aikaa. Turvapaikanhakijan avustamiseen käytettävissä olevaa aikaa ei voi etukäteen rajata vaarantamatta oikeusavun laatua. Vasta eritellyn laskun perusteella voi päätää, ovatko tehdyt toimenpiteet olleet tarpeellisia ja onko niihin käytetty aika kohtuullinen.

Ihmisoikeusliitto ry
Pääsihteeri Kristiina Kouros